

SLÄNG UTAN SLIT

*En socialantropologisk studie om uppfattningar och attityder kring återbruk och
redesign i kontorsmiljöer inom Göteborgs Stad*

Karin Kindblom

Göteborgs Universitet

Institutionen för Globala Studier

Kandidatuppsats i Socialantropologi 15 hp

Höstterminen 2016

Handledare: Anna Bohlin

ABSTRAKT

Den här studien undersöker hur anställda inom Göteborgs Stad upplever den fysiska miljö de arbetar i och hur de upplever ny respektive återbrukad inredning. Med utgångspunkten att konsumtion som den fungerar i urbana miljöer idag är ohållbar är ambitionen att öka förståelse för hur de anställda ser på att använda återbrukade material på sin arbetsplats. Det framkommer att vad som är viktiga aspekter av inredning och möbler på en arbetsplats har att göra med att det är just en arbetsplats. Inredningen ska fylla sin funktion och återbrukade material är accepterat att använda så länge de anses göra detta. I vissa fall kan spår av åldrande och användning göra en möbel unik och ge den förmågan att förmedla en känsla i rummet som nyproducerade möbler inte kan. Redesign har framkommit som ett kreativt verktyg för återanvändning av möbler och material och har använts på samtliga tre arbetsplatser som avser fältet. Med fokus på redesign och återbruk har studien har förhoppningen att vara ett bidrag till förståelsen för möjligheten för cirkulär ekonomi att utvecklas på arbetsplatser i städer.

Nyckelord: möbler, återbruk, redesign, fysisk miljö, kontorsmiljö, cirkulär ekonomi

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING.....	4
SYFTE & FORSKNINGSFRÅGOR.....	5
SYFTE.....	5
FORSKNINGSFRÅGOR.....	5
TEORETISKT RAMVERK & BEGREPPSFÖRKLARING.....	5
BEGREPPSFÖRKLARING	7
TIDIGARE FORSKNING.....	8
METOD & GENOMFÖRANDE.....	10
MOTIVERING AV VAL AV METOD	10
ETIK.....	11
GENOMFÖRANDE AV MATERIALINSAMLING	11
METODDISKUSSION.....	12
ETNOGRAFISK DISKUSSION.....	13
ARBETSPLATSEN – MIN OCH ALLAS	16
GAMMALT OCH NYTT	19
URSPRUNG OCH MATERIAL.....	22
ROLLER OCH ANSVAR.....	23
SLUTSATSER.....	25
LITTERATURFÖRTECKNING	28

INLEDNING

När företag och organisationer inom Göteborgs Stad byter kontorslokal är det idag mest förekommande att möbler och övrig inredning slängs och att det till den nya lokalen köps nytt, vilket innebär hög energi- och resursförbrukning samt höga ekonomiska kostnader. Rutiner kring byte av kontorslokal följer idag en linjär ekonomi där sakers liv startar vid företagets/organisationens inflyttning och tar slut vid dess utflyttning. Till den linjära ekonomin finns dock mer hållbara alternativ, så som cirkulär ekonomi. I motsats till den linjära går en cirkulär ekonomi ut på att objekt ska få en så lång livstid som möjligt innan de anses vara förbrukade. Genom exempelvis redesign och upcycling kan saker förnyas, förbättras och få nya användningsområden. En cirkulär ekonomi innebär, jämfört med den linjära, minskad användning av naturresurser och energi, reducerade material- och produktionskostnader, en långsiktigt motståndskraftig ekonomi, fler arbetsmöjligheter osv. (Ellen Macarthur Foundation 2012). Cirkulär ekonomi har på grund dessa möjligheter pekats ut som ett sätt att uppnå lokalt och globalt stadgade hållbarhetsmål: Göteborgs Stad gör det i sin handlingsplan för uppnåendet av hållbarhetsmålen (Göteborgs Stad 2013), EU-kommissionen i sitt ”Program för ett avfallsfritt Europa” (2014) och FN i de globala hållbarhetsmålen (UNEP 2015).

Möjligheter för att utveckla hållbar konsumtion bör undersökas specifikt i urbana miljöer då de har visat sig vara både källan till miljöproblematik och platsen där problematikens socio-ekonomiska konsekvenser visar sig (Heynen, Kaika & Swyngedouw 2006). Städer utgör endast 2 % av jordens territoriella yta, men det är där 75% av världens naturresurser förbrukas (UNEP 2013). Göteborgs Stad har idag en Fairtrade-certifiering och staden strävar utifrån de stadgade hållbarhetsmålen efter att utveckla sitt hållbarhetsarbete. I handlingsplanen för hållbarhetsmålen konkretiseras hur just cirkulär ekonomi är en del av det arbetet (Göteborgs Stad 2013). Att göra flödet av möbler och inredning i kontorsmiljöer cirkulärt istället för linjärt ligger både i linje med stadens hållbarhetsarbete och miljömål på högre nivåer. Att använda återbrukade material istället för nyproducerade i stadens kontorsmiljöer skulle innebära en minskning av utsläpp och naturresursanvändning och fungera som ett gott exempel för hållbarhetsarbete såväl lokalt som globalt.

För att förstå möjligheterna för en utveckling av den cirkulära ekonomin i stadens kontorsverksamheter är det relevant att inkludera en social och kulturell aspekt. Därför ligger fokus i denna studie på de anställda och deras uppfattningar om den fysiska miljön på arbetsplatsen och attityder kring att använda återbrukade saker och material.

SYFTE & FORSKNINGSPRÅG

SYFTE

Syftet med denna studie är att undersöka uppfattningar och attityder kring återbruk och redesign av möbler och inredning på arbetsplatsen. Studien är avgränsad till verksamheter inom Göteborgs Stad och fokuserar på två grupper av informanter: anställda med en beslutsfattande roll vid inköp av möbler och inredning samt anställda utan inköpsansvar som berörs av besluten.

FORSKNINGSPRÅG

- Vad finns det för uppfattningar och attityder kring att slänga, återbruka, redesigna och köpa nytt när det gäller möbler och inredning i kontorsmiljöer bland anställda inom Göteborgs Stad?
- Hur uttrycks kunskap om, och uppfattningar kring, sakers ursprung och material?
- Hur kan ovan förstås i ljuset av uppfattningar om arbetsplatsen och dess utformning?

TEORETISKT RAMVERK & BEGREPPSFÖRKLARING

TEORETISKT RAMVERK

För att belysa urbana organisationer som Göteborgs Stad utifrån ett makroperspektiv kan hanteringen av möbler och inredning som den ofta fungerar i verksamheterna idag (utifrån linjär ekonomi) förstås. Användbar i detta syfte är teorin *urban political ecology* (UPE) som både är en normativ och kritiserande teori, där fokus ligger på urbana miljöer och dess socio-ekonomiska problematik (Swyngedouw & Heynen 2003). Några kända tänkare inom teorin är

Erik Swyngedouw och Nicolas C. Heynen. Teorin utvecklades som en kritik mot 1900-talets forskning om urbana miljöer och strävade efter att inkludera en tidigare frånvarande ekologisk aspekt till den sociala och ekonomiska i urbana studier, med syftet att belysa urbaniseringsprocessen som den främsta orsaken till miljöproblem (Heynen, Kaika & Swyngedouw 2006). Urbaniseringsprocessen ser UPE drivas av kapitalism. Det sätt på vilket saker hanteras och konsumeras i städer, enligt en linjär ekonomi, är möjlig då produktionskedjan från råvara till marknadsprodukt görs svåröverskådlig och relationen mellan producent och konsument blir allt mer indirekt (2006). En annan aspekt av UPE är separationen av natur och kultur, vilken inom teorin betraktas som en kapitalistisk strategi för att behålla den biofysiska miljön som något externt oberoende av det kulturellt skapade (det urbana). På så sätt framställs naturen som en outtömlig källa av material för människor att utvinna och använda till handelsvaror, vilket i sin tur möjliggör fortsatt konsumtion enligt en linjär ekonomi (Heynen, Kaika & Swyngedouw 2006; Tsing 2000, 337). UPE förhåller sig kritisk till denna uppdelning och menar liksom Eriksen (2001) att natur liksom urbana miljöer är socialt konstruerade. Men trots en kritisk ansats så görs trots allt uppdelningen mellan urbana miljöer och biofysisk miljö, och kanske kan det upprätthålla bilden av naturen som något externt och en källa till material. Utifrån dessa aspekter av teorin kommer UPE att appliceras för att diskutera kunskap om och intresse för material och ursprung vid inköp, under användning och vid återvinning av möbler och övrig inredning.

Urban political ecology rör sig på en makronivå och fokuserar på olika politiska och ekonomiska processer i urbana miljöer. Teorin är därför användbar för att förstå problematiken kring konsumtion och hantering av saker i Göteborgs Stads kontorsmiljöer. UPE's abstrakta och övergripande perspektiv gör den däremot svår att applicera på mer konkreta fall på mikronivå. Under fältarbetet insåg jag därför att jag behövde andra teoretiska verktyg för att förstå mer konkreta processer i specifika sammanhang. Eftersom intervjuerna har gjorts med människor i sin arbetsroll, på deras arbetsplats, fann jag begreppen status och roll ifrån antropologen Thomas Hylland Eriksen (2001) vara användbara i analysen. Intervjuerna visade att uppfattningar kring möbler och inredning påverkades av den egna och andras roller inom verksamheten och staden. Eriksen (2001) talar i *Small Places, Large Issues* om status och roller. Han menar att koncepten ofta används synonymt med varandra men att det inom antropologi skiljer sig något: status är något som alla har, och som skiljer sig mellan

sociala sammanhang (hemma är personen pappa och på arbetet inköpsansvarig, till exempel) och roll definieras som den dynamiska aspekten av status. En roll är den individuella tolkningen av en status vilket gör att människors roller ser olika ut. En status innefattar regler som innebär möjligheter och begränsningar för ett visst agerande och är mer eller mindre begränsade. Som anställd i en viss status finns det etablerade regler att förhålla sig till vilket förutsätter ett visst beteende och begränsar handlingsutrymmet, jämfört med en status i privatlivet där rollen kan uttryckas med större variation (Eriksen 2001). Ytterligare antropologiska perspektiv som har varit användbara för studien går igenom i avsnittet om tidigare forskning.

BEGREPPSFÖRKLARING

Följande begrepp används återkommande i texten och har antingen formulerats av mig från början eller framkommit av informanterna under intervjuerna. När jag använder dessa begrepp gör jag det utifrån benämningarna nedan.

Kontorslandskap – kontor där personalen sitter på öppna ytor tillsammans med andra. Storleken på rummen och antal personer varierar.

Aktivitetsbaserat kontor – på ett aktivitetsbaserat kontor har ingen anställd en bestämd plats utan alla ytor och arbetsplatser delas emellan personalen. Det finns olika rum för olika ändamål som ska motsvara olika behov och typer av arbetsätt. I texten kommer jag att benämna denna typ av kontor endast ”aktivitetsbaserat” då det är så informanterna uttryckte sig.

Redesign – en möbel eller ett föremål som är redesignat kan vara en sak som har fått ett nytt användningsområde (t.ex. en garderobsdörr som blir en bordskiva) eller görs om genom omklädsel eller liknande och får ett upplyft. Syftet är och resultatet blir att ge saker ökad livslängd, och ofta även att skapa kreativ miljö med hjälp av mänsklig kreativitet. Redesign är även ett sätt att engagera mänsklig kreativitet och ge mervärden utöver de miljömässiga.

Upcycling – ett annat ord för redesign. Ordet i sig betonar det cykliska tänket om att låta saker leva längre och på så sätt flyttas uppåt i avfallstrappan genom att återanvändas innan eventuell återvinning.

Återbruk – saker som använts av någon tidigare och inte är inköpta som ny handelsvara. Begreppet återbruk kan alltså inbegripa även redesign och upcycling, då det består av återbrukat material.

TIDIGARE FORSKNING

Återbruk och redesign av inredning och möbler som är fokus för studien ryms inom ramen för cirkulär ekonomi. Cirkulär ekonomi är ett aktuellt begrepp som inom flera olika discipliner ses som ett alternativ till den linjärekonomiska modellen som används idag. Liksom inom hållbarhet inkluderar cirkulär ekonomi det ekologiska, sociala och ekonomiska perspektivet. Cirkulär ekonomi är ett brett koncept med ursprung i flera olika skolor där fokus ligger på olika faser i det cirkulära flödet (Ellen Macarthur Foundation 2015). En av dessa skolor är *Cradle to Cradle* (C2C), utvecklat av arkitekten William McDonough och kemisten Michael Braungart (2002). C2C uppmanar till hållbar design där saker kan ha flera olika användningsområden och är möjlig att återvinna korrekt för att kunna behålla material inom en sluten cirkel. En utveckling av C2C är *eco-efficiency*, en strategi för att möjliggöra fortsatt ekonomisk tillväxt utan vidare exploatering av naturen (Braungart, McDonough & Bollinger 2006).

Det bör tilläggas att möjligheterna att leva avfallsfritt och konsumera utan att utvinna nya naturresurser, som cirkulär ekonomi innebär, har kritiserats. Moreno, Braithwaite och Cooper (2014) ser hur det vid återvinning, som är ett led i en cirkulär ekonomi, kräver mycket energi vilket belastar miljön. De ser hellre hur fokus ligger vid resurseffektivisering genom minskad konsumtion och högre kvalitet vid produktion. Årets rapport om miljö, ekonomi och politik från Konjunkturinstitutet (2016) undersöker cirkulär ekonomi, även de med viss skepsis. De erkänner de miljömässiga fördelar en omstyrning till cirkulär ekonomi innebär men tvekar kring dess möjligheter att gynna arbetsmarknaden och öka ekonomisk tillväxt. Trots invändningar som dessa är den dominerande uppfattningen att cirkulär ekonomi ger positiva effekter ekologiskt, socialt och ekonomiskt.

Upcycling, redesign och återbruk är emellertid en aspekt av cirkulär ekonomi och ett sätt att förlänga sakers liv innan de återvinns och bryts ner i sitt ursprungsmaterial (Murray 2002). Det finns ett brett socialantropologiskt utbud av litteratur kring konsumtion och saker och en betydande person inom konsumtionsstudier är Arjun Appadurai (1986) som ser hur saker är i konstant rörelse och kan bära på historier. Han använder sig av begreppet *singularization* som i studien bidragit med förståelse för varför vissa återbrukade saker för informanterna har ett högre värde än andra. En sak som är ”singulariserad” har genom användning förvandlats till ett unikt objekt och får på så sätt högre värde. Sakers ökande värde genom användning kan också förstås utifrån secondhand-teorier om att saker i cirkulation ”växer” över tid (Appelgren & Bohlin 2015). Ytterligare konsumtionsstudier av intresse för uppsatsen kommer från Tim Cooper (2010). Han menar att allt ansvar inte kan läggas på individer att fatta hållbara beslut, snarare behövs det lagar för att förhindra snabbt svängande trender som får folk att köpa nytt tidigare än nödvändigt. Cooper har varit till användning i avsnittet om ansvar och roller, då informanterna upplever sig vara begränsade i sin roll som anställd och litar på att de avtal och regler som finns garanterar en miljömässigt hållbar produktion.

För att ge insikt och förståelse kring återbruk av saker har Gregson och Crewe (2003) och Gregson (2007) varit relevanta. Deras studier berör liksom uppsatsen konsumtion, återbruk och användning av saker men har på grund av att de fokuserar på hemmet varit av begränsad användning i uppsatsen. En annan person som bör nämnas inom konsumtionsstudier är Daniel Miller, som är en förespråkare av teorin *material culture* – en teori där mänskligt beteende och sociala relationer studeras utifrån objekt (Miller 1987). Utifrån denna teoribildning har han blivit uppmärksammas för sina studier kring konsumtion som en socialt meningsskapande och kulturell praktik och har bland annat skrivit *Consumption and its Consequences* (2012) och *Home Possession: Material culture behind closed doors* (2001). Dock har dessa studier ett fokus på saker som inte framkommer i denna studie. Saker har i den här studien framkommit som relevanta utifrån sin kontext och sin funktion: möbler och inredning är element på arbetsplatsen som personalen behöver för att kunna utföra sitt arbete. Saker och material utifrån detta perspektiv är relativt utforskat inom antropologi vilket har gjort det svårt att applicera antropologisk litteratur och tidigare forskning kring området.

Uppsatsens fokus är även kopplat till fältet, urbana kontorsmiljöer, specifikt inom Göteborgs Stad. Utbudet av fältarbete i kontorsmiljöer är begränsat då tillgängligheten till platsen är

begränsad vilket försvårar deltagande observation som oftast är en stor del av datainsamlingen (Garsten & Nyqvist 2013, 149). Arbetsplatsen har tidigare setts som en offentlig plats dit det privata inte hör hemma. Övergången från jordbruks- till industrisamhälle innebar en separation av hem och arbetsplats i syfte att effektivisera arbetet. Gränsen mellan privat och offentligt har dock blivit allt mer vaga och det privata får idag inte bara utrymme på arbetsplatsen utan personlig öppenhet, autenticitet och att ”vara sig själv” är nästan ett krav från många arbetsgivare (2013, 59). I kontrast till denna tendens har utrymmet för det personliga i studien visat sig begränsat. Samtliga informanter arbetar i kontorslandskap där den fysiska miljön är inredd enhetligt med plats för få personliga saker. För att vidare förstå vilken roll den fysiska arbetsplatsen spelar för personalens välmående och kreativitet kommer jag att använda två artiklar från Samani, Rasid & Sofian (2015) och Briner (2000) som ser hur bland annat kontroll över sin arbetsplats är en faktor i detta, som även visar sig i empirin. Som de båda artiklarna tar upp har studier om detta område gett olika resultat och utgörs av subjektiva upplevelser som kan vara svåra att kvantifiera och generalisera kring.

METOD & GENOMFÖRANDE

MOTIVERING AV VAL AV METOD

Målet med denna studie är att nå människors egna upplevelser ur ett inifrånperspektiv, något som kräver kvalitativ data. Det är socialantropologins huvudsakliga material vilket gör intervjuer och deltagande observation till de metoder som används mest inom disciplinen (Bernard 2006, 25). Den största delen av uppsatsens material utgörs av semistrukturerade intervjuer. Då studien är begränsad till verksamheter inom Göteborgs Stad har valet av informanter även begränsats till anställda inom dessa. Den ena gruppen som jag intresserat mig för har varit personer med någon slags beslutsfattande roll vid inköp av möbler och inredning. För att förstå hur dessa beslut upplevs utgörs den andra gruppen av anställda som inte direkt har något ansvar eller inflytande i fattandet av sådana förändringar. Av dessa var tre personer ifrån Stadsdelsförvaltning 1 (SDF 1): Anders: en av de ansvariga för den kontorsflytten, Annika: biblioteksansvarig och Britta: anställd på ekonomiavdelningen. Från Stadsdelsförvaltning 2 (SDF 2) intervjuade jag Lina som har en beslutsfattande roll. Den tredje verksamheten som jag kom i kontakt med är en miljöenhet där jag träffade Sven; ekonomichef med ansvar inom inköp. Sven introducerade mig i sin tur till Ulrika: anställd på

ekonomiavdelningen, utan inköpsansvar.

Utöver intervjuerna deltog jag i en så kallad Återbruks- och Redesignsafari, organiserad av Göteborgs Stad. Under eventet besöktes olika arbetsplatser och verksamheter som redesignats eller inretts med återbrukade saker i syfte att inspirera och fungera som exempel på hur det kan se ut med olika former av återbrukat material på en arbetsplats.

ETIK

Inledningsvis skickade jag ett mail till olika Stadsdelsförvaltningar och till en miljöenhet i staden där jag presenterade mig själv, mitt arbete och varför de blivit kontaktade. På så sätt kom jag i kontakt med de tre ansvariga personerna varav två i sin tur presenterade mig för anställda som kunde kontaktas för en ytterligare intervju. När intervjuernas bokades in via mail föreslog informanterna att vi skulle ses på deras arbetsplats, vilket kändes naturligt då de skulle intervjuas i sin arbetsroll och själva arbetsplatsens miljö var i fokus för studien. Jag träffade samtliga informanter i mötesrum, matsalen och i biblioteket. Att vi inte satt på deras personliga platser berodde på att det i alla verksamheter var uppbyggt efter kontorslandskap där det inte var möjligt att föra samtal utan att störa andra och bli störda. Det hade varit optimalt om de hade sitt egna rum för att kunna ställa frågor direkt om möblerna och inredningen, men som jag återkommer till nedan gav det faktum att vi inte kunde det insikter som var av stort värde för studien. Innan intervjun inleddes förklarade jag studiens syfte och varför jag hade valt kontakta personen i fråga.

Informanterna informerades om att de i studien är helt anonyma med fingerade namn. För att kunna lägga allt fokus på att lyssna på personen, fundera på följdfrågor och vara observant på ansiktsuttryck och annat som händer runt omkring spelades alla intervjuer in. Detta gjordes med informantens godkännande.

GENOMFÖRANDE AV MATERIALINSAMLING

Jag har genomfört sex intervjuer, varav tre med anställda utan ansvar för inköp och tre anställda med ansvar. Intervjuerna var semistrukturerade och följde två delvis skilda intervjuguider, en till var huvudgrupp av informanter. Dessa bestod av frågor utifrån olika teman baserade på de teoretiska ingångar jag på förhand förutspått kunna bli relevanta. Semistrukturerade intervjuer ger informanten chans att till viss del styra samtalet men följer

samtidigt de teman och frågor som i förhand förutspåts bli relevanta och viktiga att inkludera i intervjun för att få ett rikt material. Det är en bra metod när det bara finns möjlighet att göra en intervju med personen och tiden för intervjun är begränsad. Det kan även anses vara lämpligt att använda denna typ av intervju när den intervjuade befinner sig i sin arbetsroll och är van med att använda sin tid effektivt (Bernard 2006, 212). Fyra av sex informanter hade schemalagt en timme under sin arbetsdag för intervjun. Dessa fyra intervjuer tog en timme eller strax under, de andra två en dryg timme respektive 1,5 timme.

METODISKUSSION

Den intervjuguide jag hade formulerat utgick ifrån en föreställning om att all personal hade ett eget, privat rum. Redan vid första intervjun visade det sig att kontorsmiljöns utformning kan variera. På alla verksamheter satt de i kontorslandskap där den privata sfären var begränsad och så även möjligheten att utföra en intervju. I kontorslandskapen finns det regler om att tala tyst och gå iväg och ta telefonsamtal. Framför allt hade det nog påverkat intervjuens trovärdighet att inte kunna samtala i ensamhet. På de flesta intervjuer hade den intervjuade bokat ett mötesrum, förutom en där informanten föreslog att vi skulle sätta oss i kafédelen där det vid den tidpunkten gick att sitta relativt ostört. Mötesrummen var ganska lika: ljusa, enkla och sparsamt inredda. Något hade en whiteboard, något en tv och ett annat ett par tavlor med naturmotiv jag tyckte mig känna igen från andra offentliga miljöer. Rummet skulle kanske främja effektivitet genom att undvika distraktioner men förmedlade under intervjun inget annat än tystnad och ensamhet. Att vi befann oss i ett mötesrum på en arbetsplats ledde till att intervjun kändes mer formell än vad jag föreställt mig. Rummet var bokat under en viss tid och likt ett arbetsmöte fanns det ett tydligt syfte med samtalet och ett resultat att nå. Att det inte var privata rum förändrade även intervjuens innehåll. De frågor jag förberett om konkreta saker i deras rum – som vart saker kom ifrån, vad de var gjorda av – blev inte relevanta. Istället ställdes liknande frågor om saker och material på de gemensamma ytorna. Hade utrymmet funnits hade jag velat boka in en andra intervju med samtliga utanför deras arbetsroll, i en annan miljö, utan tidsbegränsning och möjlighet för bredare frågor och djupare svar. Platsen för intervjun har visat sig ha betydelse då det påverkade vilka frågor som blev relevanta. Att intervjun fördes på arbetsplatsen innebär att de var i sin arbetsroll vilket också kan ha influerat intervjuerna.

Som ett komplement till intervjuerna hade det varit intressant för min studie att använda

deltagande observation. Att använda sig av både intervjuer och observation är typiskt för socialantropologi. Det ger ett arbete högre validitet och undersöker potentiella skillnader mellan vad människor säger och vad de gör (Bernard 2006, ix). I mitt fall hade det varit intressant att se hur människor förhåller sig till de materiella ting och rum som är i fokus och relatera det till valda forskningsfrågor. Men jag insåg att det skulle bli svårt att genomföra då personerna jag skulle träffa skulle vara i sin arbetsroll på sin arbetsplats, upptagna med sina arbetsuppgifter. Möjligheten att kunna "hang out" i en organisation är begränsad jämfört med på en offentlig plats. Informanterna väljer i vad, var och när jag kan delta vilket gör det insamlade materialet kontrollerat och tidsbestämt (Garsten & Nyqvist 2013:149). Trots dessa förväntade hinder kunde jag ha undersökt mina möjligheter att utföra deltagande observation på de platser där intervjuerna hölls, men eftersom jag utgick ifrån tre arbetsplatser var detta inte rimligt.

Ytterligare en metod hade kunnat vara litteraturstudie. Men eftersom jag ville göra studien med ett inifrånperspektiv så såg jag aldrig det som ett alternativ.

ETNOGRAFISK DISKUSSION

Det som har visat sig vara viktigt för informanterna kommer här i studiens diskussionsdel att analyseras tillsammans med relevanta teorier och begrepp. De teman som analysen är uppdelad utefter är baserade både på den förförståelse och de teorier som intervjufrågorna grundar sig i samt begrepp som framkommit som viktiga för informanterna. Dessa kommer att beröra attityder och uppfattningar om arbetsplatsen, betydelsen av nya och gamla saker, kunskap och intresse för material och ursprung, roller och ansvar. Innan dess vill jag introducera er till de tre platser där fältarbetet utförts: Stadsdelsförvaltning 1, Stadsdelsförvaltning 2 och Miljöenheten.

Från åtta adresser till en. Stadsdelsförvaltning 1 hade kort tid på sig att planera sin flytt. Vanligtvis har man 3–4 år på sig, förklarar Anders som var drivande i flytten till en ny lokal som genomfördes tidigare i år, där stadsdelsförvaltningens åtta olika adresser slogs ihop. Han är lat, påstår han, så valet att ta med de gamla möblerna från respektive kontor var en enklare lösning än att köpa nytt. Dessutom fick de möjlighet att, till ett mycket bra pris, ta över

möblerna från företaget som använt lokalen innan. När vi innan intervjun äger rum går runt och tittar i lokalen pekar han på möbler som har över 10 år på nacken men fortfarande, enligt Anders, är fina. Det är kvalitetsmöbler för flera tiotusentals kronor styck. Han är nöjd över att ha fått komma över möbler i god kvalitet och samtidigt hållit sig inom budgeten. Nu, åtta månader efter flytten, är han stolt över resultatet och tycker det är kul att prata om det arbete han och kollegorna i projektgruppen lagt ner. Arbetet är dock inte färdigt, enligt honom. Han ser brister i inredningen och ser det som ett pågående projekt att utveckla arbetsplatsen. Han är för tillfället ur tjänst som inredningssamordnare och är osäker på om utvecklingen kommer att fortlöpa utan honom i den rollen.

Av de förändringar som flytten medförde är omvandlingen till kontorslandskap det som verkar påverka Britta mest. Hon har i 40 år arbetat i eget rum och ser detta som en utmaning. Mer än en positiv förändring är det en situation hon accepterar, speciellt eftersom hon går i pension om några år. Bytet till kontorslandskap påverkade däremot inte Annika, som är biblioteksansvarig. Hon har fortfarande ett eget rum och är glad för det. Den aspekten av flytten som hon talar mest om är istället den återbrukade inredningen. Inför flytten var hon inställd på att få köpa ny inredning till biblioteket och la mycket tid på att planera arbetsplatsen tillsammans med en inredningsbyrå. När beskedet kom från flyttledningsgruppen att det inte skulle bli några nya möbler och hyllor blev hon och medarbetarna besvikna. De hade sett fram emot att få nytt. Att det slutade med att de endast använde begagnat har hon idag accepterat: ”Nu tycker jag det känns jättebra. Det blev ju okej. Det är ju vårt absurda sätt att kasta allt på tippen, att vi inte gjorde det känns bra. Vi tvingades ju till det [använda återbrukat]. Men det är idag roligt att se att det gick.”

Det första stora ”all-in-projektet”. I entrén till Stadsdelsförvaltning 2 är golvet täckt av papper. Det håller på att renoveras i byggnaden men det avser inte stadsdelsförvaltningens lokaler på våningen ovanför. De har nämligen fullt fokus på planeringen av en flytt som kommer att genomföras under 2018, då verksamheten som idag är utspridda på tre olika adresser ska samlas under samma tak. Det är ett försök i att verkställa det tvärsektionella arbetssätt som det talats om sedan Lina började på SDF 2 år 2007. Sedan tre år tillbaka har hon arbetat med planeringen av flytten och ser den som ”det första stora ’all-in-projektet’”. Hon syftar på lokalens placering (som kommer att göra SDF 2 mer tillgänglig för stadsdelsborna), det förändrade arbetet mellan avdelningar (integrerande tvärsektionellt arbetssätt) och kontorets utformning (från privata platser till aktivitetsbaserat). Det enda

hindret hon belyser i detta är personalens farhågor inför det sistnämnda. Hon, och resten av processledningsgruppen, ser det framför allt som ett sätt att förbättra arbetsplatsen för alla men tror att det är en problematisk process. Utmaningarna är att få personalen positiv till idén att göra privata ytor gemensamma och att skapa en arbetsplats som kan tillgodose så många behov som möjligt utan att bli homogen. För att möta dessa utmaningar tror hon medskapande är en viktig del, bland annat genom redesign som de redan använt sig av i det nuvarande kontoret. På ena väggen i det redesignade rummet hänger personalens konstverk: abstrakta och fantasifulle självporträtt i olika material och färger. Rummet skapades av företaget ReCreate Design Company i samarbete med personalen. Företaget vill skapa miljön tillsammans med användarna av rummet och spegla verksamhetens värderingar i möbler och inredning. Som mötesrum skiljer sig det redesignade rummet från de andra på SDF 2. En soffa och soffbord har ersatt den traditionella möbleringen av bord och stolar och personalens konstverk pryder ena väggen. Rummet är väldigt uppskattat av de anställda och de planerar att ha fler redesignade ytor på det nya stället, säger Lina. Där kommer de att vara 300 personer som ska dela på det nya kontoret, så även om inte alla kan få ett självporträtt upphängt kommer olika önskemål och behov tas till hänsyn i flyttplaneringen.

Miljö och hälsa. På en miljöenhet i staden jobbar Sven (beslutsfattande roll vid inköp) och Ulrika (anställd utan direkt inflytande på inköp), båda på ekonomiavdelningen. Ulrika hade turen att få en plats på översta våningen i det gamla huset, med högt i tak och stora fönster. Det är ljust och rymligt. Hon trivs bra här, bättre än i rummet hon hade innan detta, med glasväggar som släppte igenom allt ljud. Sven verkar mindre nöjd med placeringen av hans skrivbord. Han har sin plats på entréplan i en del av fastigheten som han upplever som stökig och rörig. Han har arbetat här sedan 2007 men miljöenheten flyttade in redan 2000. Sedan dess har inga större förändringar skett i den fysiska miljön, endast några väggar för att dela av arbetsplatserna och nya skrivbordsskivor har köpts till. ”Vi kommer inte att byta ut någonting för att få det snyggare eller fräschare utan för att vi behöver något för funktionens skull”, säger han. Att undvika konsumtion är ett sätt att minska sitt avfall, vilket de arbetar med internt för att behålla den miljödiplomering de har. När de behöver köpa något använder de sig i första hand av Tage (stadens interna bytestjänst av möbler och inredning mellan verksamheter) och köper i andra hand återbrukat från annat håll. Som det ser ut nu är det ingenting som ska köpas in, nästkommande förändring vad gäller den fysiska miljön är övergången till aktivitetsbaserat. Det kommer att bli en utmaning att få personalen positiv till

omvandlingen, tror Sven, men för att miljöenheten ska kunna växa och välkomna nya kollegor är ett aktivitetsbaserat kontor ett måste.

ARBETSPLATSEN – MIN OCH ALLAS

Den fysiska miljön har visat sig vara viktig och påverka samtliga informanter. Förändringen i att gå från enskilda rum till kontorslandskap eller aktivitetsbaserat påverkar direkt arbetsmiljön och väcker känslor, tankar och åsikter. Alla tre verksamheter sitter idag i kontorslandskap och kommer framöver att övergå till aktivitetsbaserat. Syftet med aktivitetsbaserat är att utnyttja utrymmet bättre och skapa en så bra arbetsplats som möjligt, menar Lina, Sven och Anders, som alla har en beslutsfattande roll i planeringen av arbetsmiljön. I kontorslandskap har personalen inte sitt eget rum och måste förhålla sig till regler om att tala tyst och gå iväg när de får telefonsamtal. Inredningen måste passa alla och utrymmet för personliga saker är begränsat. Lina, Sven och Anders ser utmaningar i detta och upplever att många i personalen gärna vill ha sina egna platser och föremål. Lina tror att det tar ifrån personalen en trygghet: ”När man förändrar en fysisk miljö tror jag nästan folk upplever en identitetskris – vem är jag på arbetet?”. I kontorslandskap eller aktivitetsbaserat är den privata sfären begränsad och med det kanske även utrymmet att vara personlig och ”sig själv”, vilket är något som i stor utsträckning uppskattas och uppmuntras av arbetsgivare (Garsten & Nyqvist 2013, 58). Britta och Ulrika, som alltså inte är i chefsposition utan ingår i den gruppen ”folk” som Lina syftar på ovan, ser dock inga större problem med att arbeta i kontorslandskap i bemärkelsen att det personliga utrymmet begränsas. De har inget behov av att ha privata föremål eller ett privat arbetsrum. Med kontorslandskap och aktivitetsbaserat kontor hade ytan kunnat användas bättre, tror de. De förstår och accepterar förändringen men talar inte om några personliga fördelar med att arbeta i kontorslandskap eller aktivitetsbaserat. De ser det som en utmaning, att lära sig att koppla bort ljud runt omkring och förhålla sig till andra på ett annat sätt.

Såväl kontorslandskap som aktivitetsbaserat kontor kräver ett samspel inom den fysiska miljön. Det privata blir gemensamt och därmed det gemensamma privat. För att inkluderas, trivas och vara delaktig i den gemensamma arbetsplatsen krävs ett gemensamt engagemang. Betydelsen av att skapa den fysiska miljön gemensamt upplevde Annika från SDF 1 under flytten. Planering och genomförande av flytten gjordes av henne och medarbetarna på

biblioteket, vilket hon tror resulterat i att de kan relatera till sin arbetsplats på ett sätt som hade varit svårare i en miljö helt inredd av utomstående arkitekter. De flyttade in möbler och inredning, möblerade och målade om vissa hyllor. Genom medskapande och delaktighet i förändringen kan det skapas en relation till miljön som är viktig för trivsel och prestation på arbetet (Briner 2000). Detta har ansetts speciellt viktigt i kontorslandskap då kontrollen över miljön är begränsad och miljömässiga distraktioner kan påverka trivsel och prestation negativt (Samani, Rasid & Sofian 2015). Ett sätt att uppnå delaktighet och medskapande är genom redesign. Informanterna har framför allt använt sig av redesign i syfte att ge saker ett upplyft, för att kunna använda de längre. Redesign nämns också som ett sätt att skapa delaktighet. Förutom ett sätt att följa sitt hållbarhetstänk ser Lina och SDF 2 redesign som en möjlighet till medskapande. ReCreate Design Company är ett företag som i samarbete med personalen på arbetsplatser skapar miljöer genom redesign. De, tillsammans med personalen, redesignade ett rum på SDF 2 som uppskattas och används mycket. Företaget har som princip att engagera personalen i de miljöer de skapar genom att ta till vara både materiella och immateriella spår och värden (berättelser, minnen etc.). De ser hur redesign fungerar som ett sätt att engagera personalen i den fysiska miljön och hur det förutom miljömässiga vinster ger personalen en relation till sin arbetsplats och en känsla av delaktighet (Återbruks- och Redesignsafari 2016).

Ytterligare ett sätt att engageras i den fysiska miljön kan vara genom öppna dialoger och transparens vilket vissa anställda efterlyst och pekat på som viktiga faktorer för trivsel. Tillgång till information har ansetts vara en faktor i välmående och i sin tur kreativitet på arbetsplatsen (Briner 2000), liksom kontroll över den fysiska miljön (Samani, Rasid & Sofian 2015). Britta och Annika tror att personalens upplevelser av förändringarna som flytten resulterade i (från privata rum till kontorslandskap och användning av återbrukad inredning) hade blivit mer positiva om det hade funnits transparens i processen. En inventering av personalens önskemål och behov tror Britta hade kunnat minska det missnöje hon uppfattar finnas bland kollegorna. Hon är inte själv missnöjd, säger hon, men där vi sitter i kaféet under intervjun kan det dock ur vissa uttalande urskiljas en viss skepsis till inredningen. Hon pekar åt ett bord några meter ifrån oss: ”De där ljusa stolarna, de är inte bekväma eller sköna att sitta på alls. Vet inte vart de kommer ifrån.”. Lite senare i samtalet säger hon utifrån samma tema: ”Folk kan irritera sig på grejer, att det är håll i nåt tyg till exempel, men det ställs ut tills det blir tillräckligt med gnäll och det byts ut.”. Hon påpekar även bristerna i en soffa som står i andra änden av rummet, som hon känner igen från förvaltningens tidigare kontor. Den är för

nedstutten och inte fräsch. Det är okej att använda begagnat, menar hon, men då måste det vara funktionsdugligt. De möbler hon nämner i dessa uttalande verkar inte leva upp till Brittans förväntningar av den fysiska miljön. Hon vet inte vart stolarna kommer ifrån eller varför soffan fortfarande används och det tyder på att hon, och medarbetarna, saknar kontroll över sin fysiska arbetsmiljö. Hade de involverats i flytten och fått mer information om beslut hade de inte behövt fundera kring vart saker kommer ifrån eller varför de används. Den soffa som Britta talar om nämner även Anders, som inte heller ser den som funktionsduglig och planerar att byta ut den – något som Britta inte kände till. Kanske finns det utifrån antagandet om att kontroll över sin arbetsplats främjar trivsel och kreativitet fördelar med att ha en transparens inom verksamheten.

Behovet av kontroll kan även kopplas mer specifikt till kontorslandskap. För Britta var förändringen från enskilda rum till kontorslandskap till en början svår på grund av problem med ventilation och ljus. Ventilationen fungerade dåligt och det saknades belysning vid vissa skrivbord, vilket hon inte hade möjlighet att justera själv. Hon fann och finner det också problematiskt att hon idag har ett mindre skrivbord och lägger idag saker på en stol bredvid i brist på skrivbordsyta. Dessa är problem som hon upplever med att arbeta i kontorslandskap och kan fungera som exempel på hur kontroll över arbetsplatsen i vissa avseenden saknas. Britta har accepterat att de arbetar i kontorslandskap men det kan skönjas en viss brist av kontroll av den fysiska miljön, vilket i sin tur kan förklara det missnöje som hon har påtalat.

För Annika gav upplevelsen av flytten blandade känslor. Hon tycker idag att det känns bra att de inte köpte någon ny inredning och ser positivt på genomförandet av flytten, men ser kommunikativa brister i processen. En bit in i flyttförberedelserna fick Annika besked av högre chefer att de ekonomiska möjligheterna var mer begränsade än beräknat och att nyproducerad inredning inte längre var ett alternativ. Hon ville köpa in ny inredning och hade påbörjat ett samarbete med arkitekter som fick avbrytas. Istället blev resultatet att de fick inreda med ”nya” återbrukade möbler och sina egna från lokalen innan. Som ansvarig för biblioteket och bibliotekspersonalen kände hon sig besviken över beskedet, delvis för att hon och medarbetarna såg fram emot att få ny inredning men också för att de var inställda på att få nytt och hade planerat för det. Denna upplevelse kan förstås utifrån att Annika anser att det är viktigt att det finns en förutsägbarhet hos sina chefer, att det inte blir för många överraskningar. Information om framtida förändringar hade kunnat ge Annika och

medarbetarna kontroll över sin arbetsplats och i sin tur kunnat leda till ökad trivsel och kreativitet på arbetet (Briner 2000; Samani, Rasid & Sofian 2015).

Denna brist på kontroll över den fysiska miljön, både i kontorslandskap specifikt och på arbetsplatsen mer generellt, kan förklara de missnöje som Britta och Annika uttrycker. Att ha kontroll kan främja trivsel och kreativitet vilket även hänger ihop med deltagande och medskapande som kan uppnås genom bland annat redesign.

GAMMALT OCH NYTT

Den återbrukade, välanvända och på vissa håll väl slitna inredningen i biblioteket tror Annika kan signalera att verksamheten är mindre värd. Hon jämför deras bibliotek med andra stadsdelars där de köpt in nytt och fräscht. Samtidigt ser hon bibliotekets inredning som en avspegling av deras stadsdel, där ekonomin är begränsad och invånarnas bakgrund och socio-ekonomiska situation av stor variation. Olikheten i inredningen tror hon kan signalera att alla typer av människor är välkomna till biblioteket. Det finns exempelvis fem typer av bokhyllor som är inköpta vid olika tillfällen, de första på nittioalet. Vissa av dem nötta och skavda men fick vara kvar för att de, av ledningsgruppen, ansågs hålla ett tag till. Då valde Annika att åtminstone måla om dem, till grå istället för den orangea färgen de tröttnat på. Hon visar mig runt i biblioteket och förklarar hur de tänkte när de flyttade in. Det finns en tanke om allt från färgsättning till höjd på hyllorna. Annika känner sig nu, åtta månader efter att de flyttat in, nöjd med miljön i biblioteket. Att använda begagnat var ett uppdrag de fick, det var inget de valde. Hade hon fått välja hade hon förmodligen valt att köpa nytt: ”Det är ju lättare att börja från scratch och få det enhetligt och bra”. Britta säger: ”Det är okej att använda begagnat men man får ju tänka lite funktionsriktigt, en del grejer är nersuttna, inte fräscha...”. Det finns en gräns för hur slitna saker får vara, tycker Annika, men framför allt ska det fungera: ”Du kan ha gamla möbler men inte gammal teknik, för det försämrar servicen. Då kan man uppleva en verksamhet föråldrad”.

För Anders var det en vinst att ta över möblerna från företaget som använde lokalen innan SDF 1 flyttade in. Det var möbler av en kvalitet som han menade låg i en prisklass långt över deras budget. Att köpa bra kvalitet var för Anders positivt främst för att de skulle hålla under lång tid, men återbrukade möbler ger även rummet en annan känsla än om de skulle köpt allting nytt. ”Man behöver inte ’dra loss plasten’ från grejer utan det är redan lite patina på

dem”, säger Anders under tiden han visar mig runt i det nya kontoret. Han tycker inte att det känns sterilt, skapat och ”väldigt designat”, utan snarare ganska trevligt. Annika anser likt Anders att en miljö med återbrukad inredning kan ge en viss känsla: ”Att använda begagnat gör det möjligt att ge rummet en personlighet, som inte går med nya grejer, det som inredningsarkitekterna tar fram, liknande grejer till alla, moderiktigt. Men om man återanvänder så får man ju en historia med sig och då blir man ju en historia... det gör det till en mer levande miljö.”. Hon nämner att de har tagit med sig ett gammalt bord från förra arbetsplatsen som köpts second hand och ursprungligen är från 1800-talet, gissar hon. Hennes upplevelse av bordet kan förstås utifrån antropologiska resonemang kring hur saker i rörelse skiftar i värde när de rör sig mellan olika kontexter. Bordet har ett högre värde för att det betraktas som unikt och inte utbytbar för Annika (och eventuellt även för besökare som hon tror). Detta kan förstås genom begreppet *singularization* som handlar om hur saker tillskrivs särskilda värden när de från utbytbara varor genom användning förvandlas till unika objekt. För möbler kan tid ha denna sakraliserande funktion och göra de unika och av personligt värde (Appadurai 1986, 80). Att Annika använde termen ”levande” om de återbrukade möblerna kan förstås i ljuset av teorier om secondhand-objekt som något som ”växer” allt eftersom det förändras och åldras (Appelgren & Bohlin 2015).

Möbler och inredning kan alltså enligt informanterna få ett högre värde genom användning och åldrande. Däremot är inte det den mest framträdande aspekten av återbrukad inredning. Det viktigaste är sakernas funktion, vilket kan förstås utifrån att det är ett kontor, en arbetsplats, och mer specifikt ett kontorslandskap. Utformningen av kontoret som ett kontorslandskap har gjorts av funktionella skäl. Sven, Anders och Lina, som har ansvariga roller inom inköp, ser det som ett sätt att göra plats för fler medarbetare, främja mer effektivt arbete och använda ytan bättre. Liksom kontorets utformning bör alltså möbler och inredning vara funktionella, vilket utifrån informanternas resonemang innebär praktisk funktion (att en stol går att sitta på exempelvis), enhetlighet med resten av inredningen och fräschhet. Stolar med tyg som har mörknat efter flera års användning fyller inte sin funktion. Det förefaller inte ha att göra med ålder utan dess skick och utseende. När Anders visade mig runt i deras nya lokal visade han ett par stolar som det inte bytts klädsel på, vilket på hans initiativ hade gjorts på övriga i samma stolsgrupp. De som hade redesignats såg rena och nya ut med klarrött tyg. Även originalstolarna var klädda i rött tyg men den mörknande lätt glansiga ytan avslöjade dess ålder på ett sätt som inte gav dem den typen av patina som Anders uppskattade. De stolarna

skulle liksom de andra kläs om för att anses vara brukliga. Innan det var gjort tyckte inte Anders att de borde stå framme.

Omklädseln av de röda stolarna är ett exempel på hur informanterna använt redesign som ett sätt att förlänga sakers liv och återge dem sin funktion. Även bokhyllorna i biblioteket kunde genom att målas om, och därmed upcyclas, göras enhetliga, fräschare och få längre livslängd. Hade stolarna och hyllorna inte upcyclats hade de inte fyllt sin funktion och troligtvis bytts ut mot nya. Redesign och upcycling genom lagning, reparation och uppfräschning blir alltså en metod för att underhålla saker på arbetsplatsen och därmed undvika att köpa nytt. När exempelvis flyttar ska ske, eller en större renovering på arbetsplatsen, och kontoret ska investera i ny inredning kan redesign även användas i större omfattning, genom att använda sig av konceptidéer ifrån ett redesignföretag. SDF 2 gjorde tillsammans med ReCreate Design Company om ett av mötesrummen som idag är väldigt uppskattat av personalen. Under Återbruks- och redesignsafarin (2016) framgår det att de som använt sig av ReCreate Design Company's tjänst ser mervärden med att använda återbrukat genom redesign. Skapandeprocessen kräver personalens delaktighet och kreativitet vilket har visat sig leda till en annan relation till den fysiska miljön, en respekt för och relation till den

Ett visst intresse för den fysiska miljön och återbruk och redesign finns men verkar ändå begränsat för informanterna. Ulrika och Britta, till exempel, som inte har något ansvar i inköp har heller inget intresse i det. De uppskattar design och inredning hemma men har inte samma intresse vad gäller arbetsplatsen. Detta kan å ena sidan kopplas till deras arbetsroller, som diskussionsdelens sista avsnitt kommer att beröra, och å andra sidan kontorets utformning. De utmaningar som kan finnas i att skapa en relation till den fysiska miljön i kontorslandskap kan bidra till förståelse för detta. Informanterna känner igen delar av inredningen som kommer från deras förra eller förförra kontorslokal men de har för dem inget affektionsvärde. Ett exempel på sådan inredning är den slitna soffan i kaféet på SDF 1, som togs upp i föregående tema, som Britta kände till väl, men inte uppskattade. Varför soffan inte blir "singulariserad", får ett unikt värde och ger rummet en viss känsla så som det antika bordet i biblioteket kanske kan hänga ihop med de krav som informanterna ställer på möbler och inredning gällande funktion. Bordet fungerar praktiskt, passar in med resten av inredningen och är fräscht. Sofan är varken fräsch eller fullt fungerande praktiskt och fyller alltså inte sin funktion.

URSPRUNG OCH MATERIAL

Den enda av informanterna som utan att ha fått frågan introducerar sakers ursprung och material i samtalet är Ulrika. Hon arbetar på en miljöenhet i staden och kan identifiera sig med verksamhetens värderingar – det var delvis därför hon sökte jobbet för drygt tre år sedan. I mötesrummet där vi är under intervjun finns ett stort ovallt bord i, vad som ser ut som, massivt trä och omgivande stolar i samma ljusa material. Ulrika börjar reflektera kring sakers ursprung och tar på stolstyget på stolen hon sitter i: ”... nu vet jag inte vad de här innehåller, de kanske kommer i grunden från 70-talet och innehåller massa skrämmande material”. Vad saker är gjorda av är främst intressant för Ulrika ur hälsosynpunkt, men hon försöker även göra ekologiskt medvetna val. Vad gäller möblerna i det här mötesrummet vet hon inte vart tyg eller trä har sitt ursprung. Bland samtliga informanter är kunskapen om ursprung – alltså vilket råvarumaterial möbler och inredning består av och vart de kommer ifrån – begränsad. Vid frågan om Anders tänker på ursprung vid inköp svarar han: ”Nja, inte direkt, vi köper ju inte mahogny eller nåt. Men jag har tröttnat lite på björk, rent stilmässigt”. Både kännedom om och intresse för ekologiskt ursprung är limiterat hos informanterna och istället förhåller de sig till material utifrån dess egenskaper av hållbarhet, färg och form. Till de stolar som kläddes om åt SDF 1 valdes ett tyg som skulle vara slitstarkt och i en färg som passade in med resterande inredning. Det skulle vara hållbart i bemärkelsen att de skulle hålla för slitage och för svängande modetrender.

Det finns inget uppenbart intresse för att lära sig mer om ursprung trots att det finns ett miljöintresse. Informanterna ser sitt ansvar i och har kunskap inom vissa miljöfrågor, som att sortera korrekt eller undvika onödiga transporter med bil eller flyg, men inte utmärkande i frågan om inköp. De finns en tillit till att de olika parterna i inköpskedjan tar ansvar i frågorna. Vid köp via Upphandlingsbolaget utgår de inköpsansvariga informanterna ifrån att upphandlade företag följer aktuella ramavtal, att de företagen följer de miljömärkningar som de påstår och att miljömärkningarna i sin tur är tillförlitliga. Saker som köps på annat vis ska genom specifika certifieringar garantera miljö- och hälsokrav. Man litar alltså på att det finns andra som tar ansvar garanterar att inköpen är miljömässigt försvarbara.

Att kunskap om ursprung märks i liten utsträckning kan å ena sidan förstås utifrån UPE, som en följd av den distans som finns mellan städer och biofysisk miljö. Allt vi konsumerar kommer ursprungligen från naturresurser men i slutprodukten är spåren därifrån svåra att se (Heynen, Kaika & Swyngedouw 2006; Tsing, 2000, 337). Vilket innebär att det bör vara

svårt, i vissa fall kanske till och med omöjligt, för en inköpare att själv ta reda på sakers ursprung. Å andra sidan kan den begränsade kunskapen om sakers ursprung diskuteras i ljuset av kontorets utformning. Hade personalen haft en närmre relation till den fysiska miljön hade möjligen även kännedom om ursprung och material varit större. Att skapa en relation har utifrån de tidigare diskussionsavsnitten visat sig vara svårare i kontorslandskap eftersom personalen till större del saknar kontroll över den fysiska miljön där jämfört med i privata rum (Samani, Rasid & Sofian 2015), vilket även empirin stödjer. Delaktighet har också visat sig möjlig genom redesign. Även det ger de anställda kontroll över arbetsplatsen. Genom redesign utifrån samarbete med exempelvis ReCreate Design Company är personalen delaktig, får kontroll över miljön och arbetar praktiskt med material, och får på så sätt möjlighet att lära sig hur de fungerar, vilka egenskaper de har och hur de används. Att till exempel slipa och olja ett bord skulle kunna vara ett sätt att arbeta med material praktiskt där praktikern kan behöva känna till ursprung för att kunna hantera det materialet, just det träet, på rätt sätt. Relationen till saker blir större och eventuellt kunskapen om materialets ursprung.

ROLLER OCH ANSVAR

Ett intresse för design och kvalitet, en ambition att inte slänga användbara möbler och en viss lathet var det som motiverade Anders att försöka befästa sin idé om att använda återbrukad inredning till den nya lokalen. Det var inte självklart att han skulle lyckas övertala resten av flyttledningsgruppen men han uppfattade att hade möjlighet att försöka. Ulrika och Britta menar båda att de är inrednings- och designintresserade men inte på arbetet. Britta är nöjd med ansvarsfördelningen och vill inte vara delaktig i beslut: ”Aldrig i livet. Jag tycker det är så skönt, dem som har tagit på sig detta. I den skottgluggen vill jag inte stå. Jag är glad att det finns andra som bestämmer. Jag skulle aldrig vilja ha den rollen, det räcker att jag har den hemma, och där får jag bestämma helt själv”. Att engagera sig hemma är skillnad, där kan de bestämma och förändra som de vill.

Varken Anders eller Sven pratar om medskapande och dialog med personalen angående förändringar i arbetsmiljön och Britta och Ulrika upplever sig i sin tur inte ha något ansvar i detta. De agerar och resonerar i linje med sina arbetsuppgifter: Anders och Sven är skyldiga att ta ansvar och förväntas göra det, medan Britta och Ulrika saknar inköpsansvar och inte förväntas ta något sådant ansvar. Utifrån Eriksen (2001) kan detta förhållningssätt förstås i

termer av status och roller. Med olika status följer ett förväntat beteende som i en arbetsstatus innebär regler att förhålla sig till och potentiella straffåtgärder. Det förväntade beteendet av Anders, Sven och Lina är att de ska sköta inköpsfrågorna och gör de inte det blir förmodligen straffet att de inte får stanna kvar i aktuell tjänst. Eriksen (2001) menar dock att det inom varje status (exempelvis inköpssamordnare) finns ett individuellt tolkningsutrymme för vilken roll som tas. Inom flyttledningsgruppen på SDF 1 tolkades arbetsuppgiften på olika sätt och Anders fick övertala sina kollegor om att de skulle utföra flytten utefter hans idéer. Britta och Ulrika har alltså ingen befogenhet att fatta beslut men det finns i deras status (dvs. tjänst) heller inga hinder för deltagande, de kan komma med förslag och idéer för inköp. Lina är den enda av de tre ansvariga som nämner medskapande som en viktig aspekt av personalens trivsel, annars finns det en gemensam uppfattning om vad olika arbetsroller innebär och inte: inköpsansvariga bestämmer vad den fysiska miljön ska utgöras av och de som i sin arbetsroll inte har detta ansvar ser inget intresse eller behov av att engagera sig.

Informanternas status och roller blir vidare relevant för att förstå hur inköp går till. Ansvaret är uppdelat mellan olika parter som tillsammans ska garantera att de saker som hamnar i verksamheterna uppfyller sociala och miljömässiga krav från Göteborgs Stad. Det finns en tillit till att ansvaret fördelas korrekt utifrån rollerna: ”Jag tror man förlitar sig till att alla gör sin del, att Upphandlingsbolaget tar hänsyn till miljö och socialt. Så tänker jag att det måste vara”, säger Annika. De andra informanterna har samma uppfattning och känner sig inte skyldiga att känna till under vilka omständigheter och av vilket material saker har producerats. Därmed är kunskapen liksom ansvaret fördelat mellan olika parter. Informanterna utgår ifrån att det finns andra som besitter den kunskap som deras arbetsroll kräver.

Utifrån UPE kan det tolkas som att den individuella möjligheten att ha insikt i den invecklade och dolda kedjan av producenter som varje handelsvara inbegriper är begränsad. Den är därför användbar för att förstå den snäva kunskap som finns om ursprung och material i möblering och inredning. Informanterna hade till viss del velat lära sig mer men ser framför allt att det är någon annans ansvar och att organisationen är uppbyggd utefter olika roller med skilda ansvarsområden. I samma bana menar Cooper (2010) att det bör finnas ett regelverk som garanterar den enskilde konsumenten kvalitet och hållbarhet. Huruvida en arbets- och ansvarsfördelningen i komplexa urbana organisationer som den här är nödvändig, eller om

varje individ bör skaffa sig kunskap för att fatta begrundade beslut, är inte ett område UPE berör eftersom den främst rör sig på en makronivå.

SLUTSATSER

Tid och plats för intervjun är bestämt sedan ett tag tillbaka. Anders möter upp mig i entrén och vi går upp en trappa, där SDF 1 sitter. Som en antropolog i ett främmande samhälle guidas jag igenom nya miljöer, igenom kontorslandskap och kaféavdelning, och vidare till ett litet mötesrum med tre stolar och ett runt bord. Mötesrummen – det här liksom de andra jag skulle komma att besöka vid intervjuerna – var alla sparsamt inredda, med vita väggar och ett bord i ljust trä centralt placerat. I efterhand, i ljuset av studien, har det blivit tydligt för mig hur den fysiska miljön påverkade samtalen. Miljön i mötesrummen påverkade känslan i rummet, gjorde att samtalet kändes formellt. Tystnaden som uppstod mellan frågor och svar var påtaglig. Det fanns inga distraktioner i rummet, vilket blev en distraktion i sig. Intervjun med Britta hölls däremot i verksamhetens kafé. Den lokalen hade en annan akustik och människors aktivitet fyllde den med ljud och rörelser. Distraktioner, kanske det skulle kallas under ett möte, men det var inget som störde. Att sitta i varsin fåtölj med en kopp kaffe gjorde stämningen avslappnad. Möblerna och inredningen som utgjorde den fysiska miljön påverkade samtalet. I kaféet upplevde jag att samtalet blev mer personligt och kom att beröra teman som inte var direkt kopplade till intervjufrågorna. Till skillnad från intervjuerna i mötesrummen som blev mer strukturerade.

Att de flesta intervjuer kom att ske i gemensamma mötesrum förändrade både frågor och svar. De frågor som jag förberett att ställa om saker och material på personens arbetsplats blev inte relevanta för den var inte i vår närhet under intervjun och såg i princip likadan ut för alla, med ett skrivbord och en stol. Det verkade inte finnas någon personlig anknytning till sakerna i rummet. Den fysiska miljön i kaféet var under samtalet mer närvarande och Britta refererade under samtalet till möblerna i vår omgivning.

Detta ser jag som värdefulla reflektioner i relation till studien. Kontorets utformning är den mest framträdande aspekten i attityder och uppfattningar kring att använda återbrukad inredning på arbetsplatsen. Den personliga relationen till den fysiska miljön har i kontorslandskap visat sig vara begränsad. Möbler, inredning och yta delas mellan all personal och utrymmet för det privata är begränsat till ett skrivbord, en stol, eventuellt några

fotografier eller en egen kaffekopp. Den begränsade relationen till den fysiska miljön har även delvis kunnat förstås utifrån UPE och hur det på grund av komplexa urbana ekonomiska och politiska processer finns en distans mellan konsument och producent som döljer produktionskedjan (Heynen, Kaika & Swyngedouw 2006). UPE kan utifrån samma antagande även användas för att förstå informanternas begränsade kunskap om material och ursprung, då de som enskilda individer inte upplever sig ha möjlighet att ha kunskap om hela produktionsprocessen. Det finns en tillit till att ansvarsfördelningen som finns inom organisationen fungerar. Den tilliten har i sin tur diskuterats utifrån status och roller (Eriksen 2001), hur det med de olika rollerna följer förväntningar om ansvar och kunskap, från inköp till avfallshantering. Vilken roll personerna uppfattar att de har påverkar även deras intresse för och engagemang i den fysiska miljön.

Attityderna kring att använda återbrukade möbler, inredning och material på kontoret har diskuterats ur flera perspektiv. Informanterna ställer krav på den fysiska miljön som återbrukade material kan leva upp till, det viktiga är att sakerna fyller den funktion de bör. Det anses positivt att använda återbrukat och redesignat då det kan vara en väg till att uppfylla stadens miljömål, hålla sig inom förvaltningens budget, få en mer unik och varierad miljö och i viss mån skapa en "känsla" som tros vara svår att få genom nyproducerad inredning. Det är viktigt att lyfta fram att kunskap i studien inte framstått som den avgörande faktorn i beslut om att använda återbrukat – att nyinköpta möbler är mer miljöbelastande än återbrukade är informanterna medvetna om. Däremot är de positiva miljöeffekterna av att använda återbrukat viktiga och användningen av återbrukat blir ett sätt att leva upp till interna och från staden riktade miljökrav.

Genom att återgå till aspekter av arbetsplatsen har studien visat på möjligheterna för en ökad relation till den fysiska miljön genom delaktighet. Transparens och delande av information om förändringar kan vara sätt att undvika missnöje och ge en känsla av delaktighet. Genom redesign och upcycling involveras och engageras människor praktiskt och kunskapen kring material, funktion och form kan öka i processen. Redesign kan vara ett sätt att få kontroll över och skapa en relation med den fysiska miljön, vilket är viktigt för trivsel (Briner 2000; Samani, Rasid & Sofian 2015). De kreativa möjligheter som redesign inbegriper gör den dessutom till ett redskap för att göra miljön enhetlighet, vilket är en viktig aspekt av vad som förväntas av den fysiska miljön. Möbler och inredning på arbetsplatsen förväntas av informanterna fylla sin funktion, vilket innebär enhetlighet med omgivande inredning (i färg

och form), fräschhet (inte smutsigt, söndrigt eller för slitet) och praktisk funktion (exempelvis, som Annika poängterar, verksamhetens teknik bör inte vara föråldrad då det försämrar servicen). Liksom designen av rummet i kontorslandskap (och i verksamheternas framtida aktivitetsbaserade kontor) syftar till att fylla en viss funktion är det funktionen som betonas i möblering och inredning.

För att knyta an till den teori som stödjer studien har UPE varit användbar i delar av förståelsen för hur informanterna, som boende i städer, upplever sin fysiska miljö. Däremot har den inte kunnat appliceras för att förstå specifika kontexter på mikronivå och en urban komplex organisation som Göteborgs Stad. Det hade varit meningsfullt att bringa förståelse för hur de ekonomiska och politiska processer som UPE urskiljer kan hanteras på organisatorisk nivå, för att skapa transparens i produktionskedjan och förenkla för hållbar konsumtion. Bör varje enskild individ i organisationen skaffa sig den kunskap som krävs för att garantera hållbar produktion, eller kan ansvaret vara uppdelat mellan olika parter, som det är inom Göteborgs Stad? I detta avseende har användningen av UPE varit begränsad.

För att väga upp för de aspekter som saknas inom UPE hade det ideala varit att använda mig av annan antropologisk litteratur. På grund av arbetsplatsens utformning saknades intima relationer till saker och de antropologiska teorier som jag trott skulle bli användbara blev inte det. Det finns ett brett utbud av antropologisk litteratur som berör hur saker får högre värde genom cirkulation eller åldrande men en ytterst begränsad del som tar upp saker utifrån dess funktion. Tidigare antropologisk forskning fokuserar framför allt på föremål i hemmiljön (till exempel; Miller 2001; Gregson & Crewe 2003) vilket gör även det utbudet av begränsad användning för studien. Arbetsplatsen har framkommit som ett fält som bör studeras ur sin egen kontext och kräver litteratur och teori som denna studie saknat. Bristen på litteratur tyder på att det är ett relativt outforskat område som jag med denna studie vill uppmana till vidare forskning kring.

Avslutningsvis vill jag knyta an till studiens introduktion som betonar betydelsen av att förstå hur konsumtion och materialanvändning kan göras mer hållbar. Genom att undersöka uppfattningar och attityder om möbler och inredning hos anställda inom Göteborgs Stad har det framkommit sociala aspekter som kan vara av värde i förståelsen för problematiken. Liksom cirkulär ekonomi i sig berör denna studie ett komplext problem som bör undersökas

ur flera olika perspektiv. Alternativen för vidare forskning är många – fler än vägarna till ett hållbart samhälle.

LITTERATURFÖRTECKNING

Appadurai, A. 1986. *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

Appelgren, S. & Bohlin, A. 2015. Growing in Motion: The Circulation of Used Things on Second- hand Markets. *Culture Unbound* 7, 143–168.

Bernard, H. Russel. 2006. *Research methods in anthropology: qualitative and quantitative approaches*. 4th ed. AltaMira Press: Oxford.

Braungart, M, McDonough, W. & Bollinger, A. 2006. Cradle-to-cradle design: creating healthy emissions e a strategy for eco-effective product and system design. *Journal of Cleaner Production* 15, 1337–1348.

Briner, R. 2000. Relationships between work environments, psychological environments and psychological well-being. *Occupational medicine* 50, 299–303.

Cooper, Tim. 2010. *Longer Lasting Products: Alternatives To The Throwaway Society*. New York: Routledge.

Ellen Macarthur Foundation. 2015. *Schools of thought*. Hämtad 2016-12-07, från <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy/schools-of-thought/cradle2cradle>

Ellen Macarthur Foundation. 2012. *Towards the Circular Economy: Economic and business rationale for an accelerated transition*. Hämtad 2017-01-01, från http://circularfoundation.org/sites/default/files/tce_report1_2012.pdf

Europeiska Kommissionen. 2014. Mot ett kretsloppsamhälle: Program för ett avfallsfritt Europa. Bryssel.

Eriksen, H. Thomas. 2001. *Small places, large issues*. London: Pluto Press.

Fazel-Ellahi, S. Political Ecology and Relational Marxism: offering a third way of analysis into the (co)production of the South African waterscape. Masteruppsats, University of Manchester.

Garsten, C & Nyqvist, A. 2013. *Organisational anthropology – Doing Ethnography in and among Complex Organisations*. London: Pluto Press.

Gregson, N. 2007. *Living with Things: Ridding, Accommodation, Dwelling, Wantage*: Sean Kingston Publishing.

Gregson, N & Crewe, L. 2003. *Second hand cultures*. Berg Publisher.

Göteborgs Stad. 2013. Miljöprogram för Göteborgs Stad 2013 med handlingsplan.

Herrmann, M. Gretchen. 2015. Valuing Affect: The Centrality of Emotion, Memory, and Identity in Garage Sale Exchange. *Anthropology of Consciousness* 26 (2). 170–181.

Heynen, N, Kaika M. & Swyngedovw, E. 2006. In the Nature of Cities: Urban political ecology and the politics of urban metabolism. New York: Routledge.

Konjunkturinstitutet. Miljö, ekonomi och politik 2016. Hämtad 2016-12-25, från <http://www.konj.se/download/18.1910291f158b9b08e365eebe/1480941421501/Miljo-ekonomi-politik-2016.pdf>

McDonough, W, Braungart, M. 2002. *Cradle to Cradle: Remaking the Way We Make Things*. New York: North Point Press.

Miller, D. 1987. *Material Culture and Mass Consumption*. Oxford: Basil Blackwell.

Miller, D. 2001. *Home Possession: Material culture behind closed doors*. Oxford: Berg.

Miller, D. 2012. *Consumption and its Consequences*. Cambridge: Polity.

Murray, R. 2002. *Zero Waste*. London: Greenpeace.

Moreno, M.A., Braithwaite, N. and Cooper, T. 2014. *Moving beyond the circular economy*. Nottingham Trent University. Tillgänglig: <http://irep.ntu.ac.uk/1031/>

UNEP 2013 Annual Report. United Nations Environment Programme. 2014. ISBN: 978-92-807-3380-8.

UNEP 2015 Annual Report. United Nations Environment Programme. 2016. ISBN: 978-92-807-3518-5

Samani, S. A, Rasid, S. Z. B. A, Sofian, S. B. 2015. Individual Control over the Physical Work Environment to Affect Creativity. *Industrial Engineering and Management Systems* 14 (1). 94–103.

Swyngedouw, E. 2003. The Marxian Alternative: Historical-Geographical Materialism and the Political Economy of Capitalism. Barnes, J. I Trevor, Sheppard, E. A *Companion to Economic Geography*. 2. uppl. Oxford: Blackwell Publishing.

Swyngedouw, E, Heynen, N.C. 2003. Urban Political Ecology, Justice and the Politics of Scale. *Antipode* 35 (5), 898–918.

Tsing, A. 2000. The Global Situation. *Cultural Anthropology* 15 (3), 327–360.

Återbruks- och Redesignsafari. 2016. Studiebesök på olika verksamheter och företag. Organiserat av Kretslopp och Vatten, Göteborgs Stad. 23 november.